

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

נדרים וקדושת הדיבור

לפרשת מטות

אפוא תמיד את אשר הצהרתם שתעשו. אם לא נשמור את מוצא פינו, סופנו שנאבד את החופש שלנו.

4. מדרש במדבר רבה:

הדא הוא דכתיב ונשבעת חי ה' באמת במשפט ובצדקה (ירמיה ד, ב). אמר להם הקב"ה לישראל לא תהיו סבורים שהותר לכם להישבע בשמי אפילו באמת, אין אתה רשאי להישבע בשמי אלא אם כן יהיה בך כל המידות האלו. את ה' אלהיך תירא (דברים י, כ), שתהא כאותן שנקראו יראי אלהים, אברהם איוב ויוסף... (אותו תעבד (שם), אם אתה מפנה עצמך לתורה ולעסוק במצוות ואין לך עבודה אחרת, לכך נאמר ואתו תעבד. ובו תדבק (שם), וכי יכול אדם להידבק בשכינה, והלא כבר נאמר (שם ד, כד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא, אלא לומר לך כל המשיא בתו לתלמיד שקורא ושונה, ועושה פרקמטיא ומהנהו מנכסיו, זהו שנאמר עליו ובו תדבק. אם יש בך כל המידות האלו את רשאי להישבע, ואם לאו אין אתה רשאי להישבע.

5. הגמרא במסכת נדרים (כב ע"א):

רבי נתן אומר הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן

6. הר"ן (במקום):

משום דסליק אדעתיה דנודר דמצוה קעביד דרחמנא אסריה במילי דאיסורה ואיהו נמי אסר אנפשיה. וקאמר דטעי דאדרבה לבונה במה דמי דנהי דרחמנא אזהריה לאקרובי קרבנות בפנים, אזהריה דלא לוסיף עלה לבנות במה ולהקריב בחוץ. ה"נ נהי דרחמנא אסר עליה דברים האסורים כי מוסיף איהו אמאי דאסר רחמנא פשע, כעניין שאמרו בירושלמי לא דיך במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים.

7. הירושלמי (תחילת פותחין):

'לא דיך במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים'.

1. דברים כ"ג, כד:

"מוצא שפתיך תשמור ועשית"

2. במדבר ל"ג:

וידבר משה אלראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' איש פייִדור נדר לה' אֶרְהֶשֶׁבֶע שְׁבַעֵה לְאָסֵר אָסֵר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הַיָּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה:

3. הרב יונתן זקס:

בני ישראל מתקרבים לארץ. הם עומדים לבנות חברה מטיפוס חדש וחסר תקדים. חברה חופשית המיוסדת על ברית בין העם לאלוקיו. שלטון החוק יישמר בחברה כזו לא בכוח הזרוע אלא בכוח נאמנותם של אנשים התחייבויות המוסריות שלהם. בחברה כזו, חברת ברית, המילים הן קדושות. עיקרון קדושתו של הדיבור עומד בלב היהדות, באשר היא קוד של חופש קולקטיבי, חוקה של חירות.

התורה מציגה סיבה שלישית לשמור חוק: אנשים נשמעים לחוק מפני שהם החליטו לעשות זאת מרצונם החופשי.

כך קורה בחברה המבוססת לא על כוח ולא על בקשת התועלת האישית אלא על מחויבות מוסרית וולונטרית. התורה היא תיאור מסע בני ישראל אל רעיון רדיקלי וייחודי זה: אל הפוליטיקה של הברית.

אחת מצורות ההתחייבות הללו היא ההבטחה. סוג אחר הוא הנישואים. סוג שלישי, ייחודי ליהדות, הוא הבנת החברה כברית, כמערכת של הבטחות המחייבות את שני הצדדים, בין עם ישראל לאלוקיו.

חברה חופשית תלויה באמון. אמון תלוי במילוי התחייבויות. בדרך זו הולכים בני אדם בדרכי ה', שהשתמש בשפה כדי לחולל מציאות. מילים יוצרות מחויבות מוסרית, ומחויבות מוסרית, הנשמרת מתוך אחריות ואמונים, יוצרת אפשרות לחברה חופשית. עשו

שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו וכן מי שהיה מתגאה ביופיו ונדר בנזיר וכיוצא בדברים אלו. כולן דרך עבודה לשם הן ובנדרים אלו וכיוצא בהן אמרו חכמים נדרים סייג לפרישות.

18. הרמב"ם הלכות נדרים (יג, כד) :

ואע"פ שהן עבודה לשם לא ירבה אדם בנדרי איסור ולא ירגיל עצמו בהן אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר.

8. רש"י הירש (שם) :

יש צד שווה בין במה לנדר: שניהם מייפים את כוחו של הרצון הסובייקטיבי השרירותי העומד מחוץ לתורה ובצד התורה. שחוטי חוץ ובמה נותנים לו ייפוי כוח כללי, ודבר זה נדחה ע"י התורה באופן מוחלט. דין נדרים נותן לסובייקטיביזם זה רק מקום מוגבל ומותנה.

9. הירושלמי בנדרים (דף כ"ט ה"ט, א') :

רשב"ל פתח : אילו היית יודע שהנודר כאילו נותן קולר על צווארו נודר היית?

10. הכלי יקר על במדבר ל, ג :

וטעמו של דבר שירדה התורה לסוף דעת הנודר כי הוא אוסר על עצמו מה שכל העולם נוהגין בו היתר מסתמא רום לבבו השיאו שמכל העדה יבדל והוציא את עצמו מן הכלל. ובדרך זה מצינו בלשון רז"ל שלא יהא כל אחד הולך ובונה במה לעצמו, כי כל זה דרך גאה וגאון כמו שאמרו רז"ל (סוטה ד:) כל מי שיש בו גסות הרוח כאילו בנה במה...מה עניין הגס רוח אל הבונה במה אלא ודאי שמצד גסות רוחו הוא בונה במה לעצמו. ואותו דרך גאה וגאון המצוי בבונה במה מצוי גם בנודר כי מסתמא כוונתו כדי שיהא מוחזק בחסיד ופרוש...

11. הגמרא במסכת מכות (כ"ג ע"ב) :

רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות

12. המשנה באבות (ג, יג) .:

נדרים סייג לפרישות

13. רע"ב שם :

בזמן שאדם מתחיל בפרישות ומתיירא שלא יעבור מקבל עליו בלשון נדר שלא יעשה כך וכך, ועל ידי כן הוא כובש את יצרו.

14. התוס' (נדרים כ.) :

הא דאמר נדרים סייג לפרישות מפרש ר"ת כגון שנודר לקיים המצווה כמו אשנה פרק זה או אעשה מצווה זו.

15. תהילים (קלט, קו) :

נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך

16. פסקי הרא"ש (פרק ראשון סי' ח) :

ורמי עליה כגון הא דאמר אשנה פרק זה וכו' וירא פן יתרשל בדבר וגם בידו לקיים הדבר שרי ליה למנדר ולזרוזי נפשיה כדרב גידל, וכ"ש היכא דרגיל למישתלי ועבר על אחת ממצוות לא תעשה או מתרשל בקיום עשה דשרי ליה ומצוה למינדר ולאישתבועי להחמיר עליו לשמור ולעשות המצוות, ועל זה שנו חכמים נדרים סייג לפרישות.

17. הרמב"ם הלכות נדרים (יג, כג) :

מי שנדר נדרים כדי לכונן דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשובח. כיצד, כגון מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שתים או מי שהיה שוגה בין ואסר היין על עצמו זמן מרובה או אסר השכרות לעולם וכן מי